Kuutola

Rakennushistoriaselvitys 2022

Kuutola ry / Tarja Antikainen

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO 2
2. NYKYTILANNE 4
3. HISTORIA 5
a) Frans ja Anselm Soilusen kauppa aseman itäpuolella 5
b) Eriika Mattila ja Kuutolan koulu 1904 – 1924 7
C) Kuutolan koulun jälkeinen aika noin 1930 – 1960 14
d) 1990-luvulta 2010-luvulle 18
e) Kuutola ry:n aika 2017 - 20

4. JULKISIVUT SOILUSEN PUOLI 21

5. JULKISIVUT LÖNNIN PUOLI 28

6. SÄILYNEISYYSKAAVIO 40

Lähdeluettelo 41

Liitteet

1. Johdanto

Kuutola on rakennus, jonka omistaa vuonna 2017 perustettu samanniminen yleishyödyllinen yhdistys. Yhdistyksen (Kuutola ry) tavoitteena on Vilppulassa sijaitsevan Kuutolan kunnostus ja rakennuksen käyttöön otto kaikille avoimena, yhteisöllisenä kokoontumistilana.

Helmikuussa 2022 käynnistyi ***Kuutola- järjestöjen talo –hanke***. Hankkeessa tuotetaan rakennuksen kuntoselvitys, kunnostussuunnitelma (sisältäen rakennuspiirustukset) sekä rakennushistoriaselvitys. Tämä rakennushistoriaselvitys on tuotettu Kuutola ry:n omana talkootyönä. Rakennushistoriaselvityksessä esitetään Kuutolan keskeiset rakentumisen vaiheet ja muutokset, joita rakennukseen on tehty reilun sadan vuoden aikana. Selvityksen lopussa on liitteenä huonekortit, jossa jokainen huone on kuvailtu nykytilassaan.

Selvityksessä käytetyt lähteet

Tärkeimmät lähteet ovat Raili Pättiniemeltä saadut Kuutolan pohjapiirrokset ja muu arkistomateriaali, *Kuutolan rakennushistoria – ryhmän* valokuvat sekä kirjalliset lähteet, joista tärkein on Mauri Mönkkösen Vilppulan ja Pohjaslahden historia.

Kuutolan alkuperäisiä piirustuksia ei ole toistaiseksi löytynyt. Rakennuksen muutoksista ei ole merkintöjä kaupungin rakennusvalvonnan arkistossa, lukuun ottamatta Kalle Syrjäsen 1950-luvulla Kuutolan tontille rakennuttamaa autotallia, joka on purettu.

Perustiedot – kaavatilanne

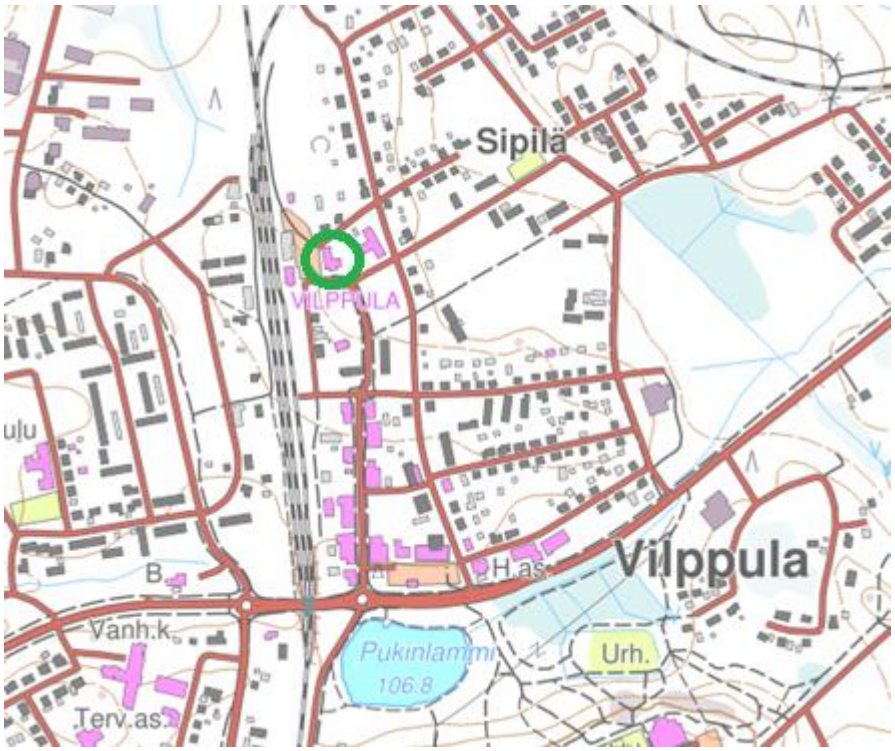

Kuutolan sijainti Vilppulan keskusta-alueella.

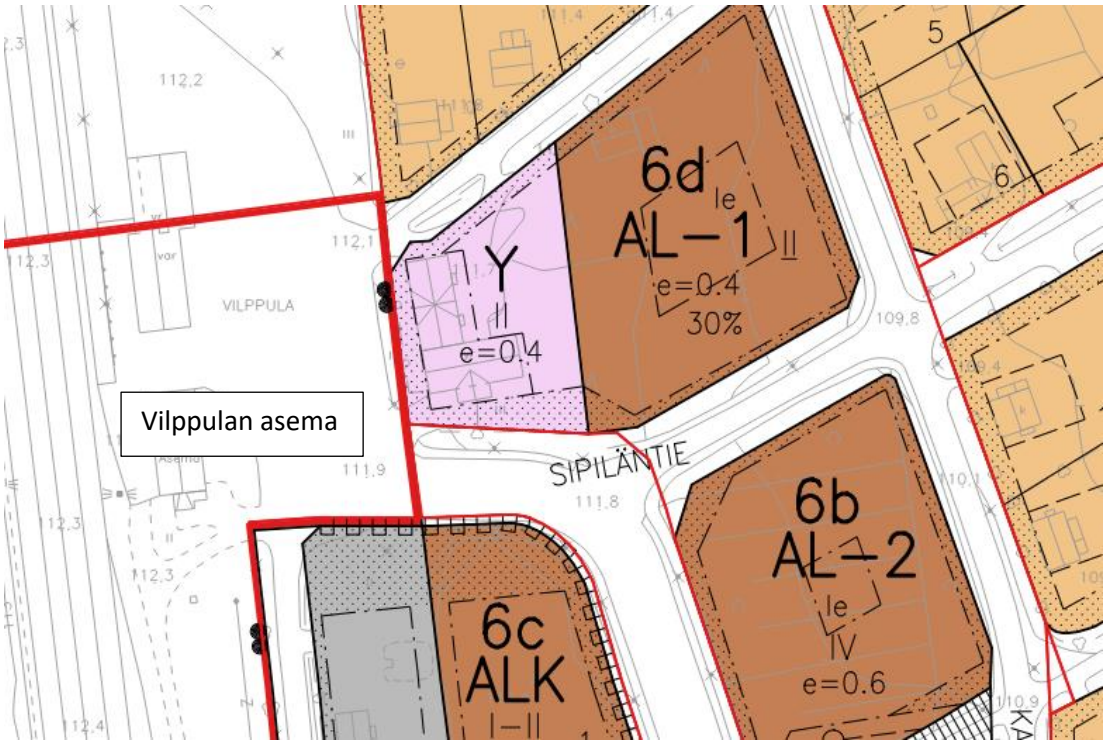

Kuutolan tontilla voimassa oleva asemakaava on vuodelta 1994.[1] Yleisten rakennusten korttelialue. Kuutolan rakennukselle ei ole suojelumerkintää asemakaavassa.

Kuutolan länsipuolella asema-aukioon rajautuen, on valtakunnallisesti merkittävä rakennetun kulttuuriympäristön kohde, *Vilppulan ja Kolhon rautatieasemat*.[2]

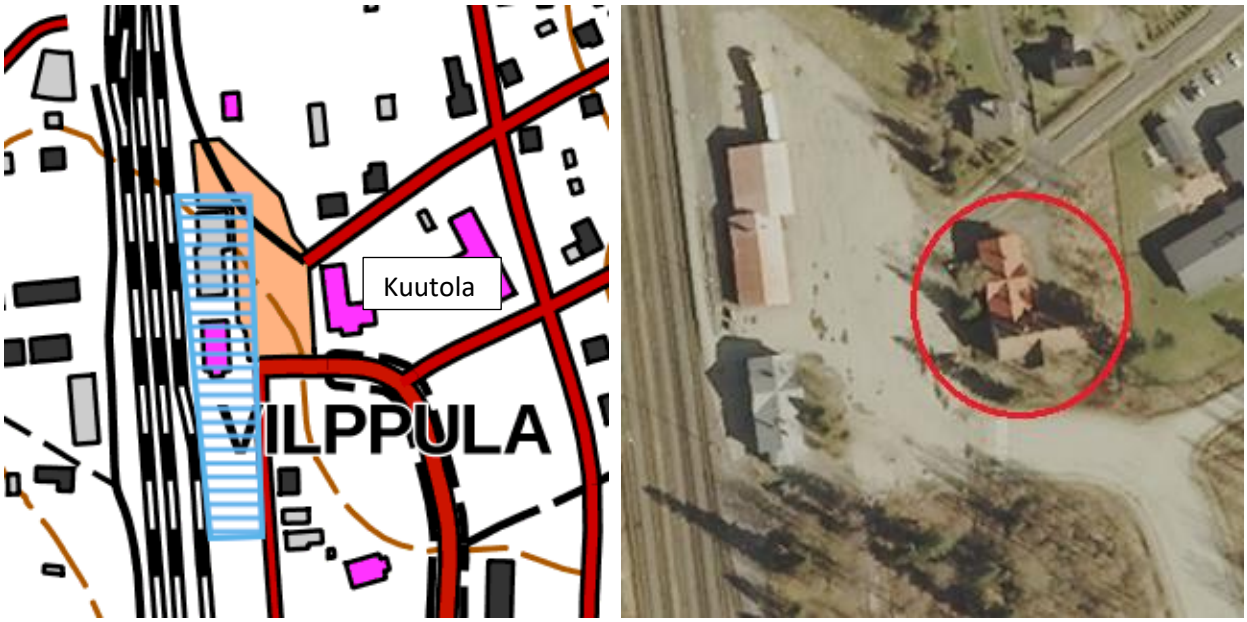

Vasemmalla RKY-rajaus. Oikealla ilmakuva Vilppulan aseman seudusta, Kuutola ympäröity punaisella.

[1] Rakennuskaavan muutos 18.1.1994
[2] http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1968

2. Nykytilanne

Kuutolan tontin rakennuksista on nykyisin jäljellä vain päärakennus. Tontilla oli vielä vuonna 1969 suuri talousrakennus, liiteri, sauna ja kellari sekä 1950-luvulla rakennettu autotalli. Näistä viimeisenä purettiin rakennuksen itäpuolella sijainnut maakellari vuonna 2000. Alla pohjakarttaote v. 1969, jossa maakellarin paikka on merkitty vihreällä.

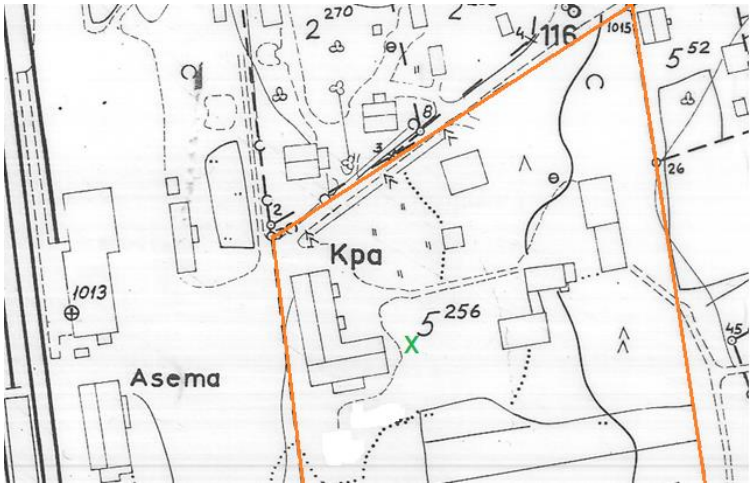

Julkisivut länteen, koilliseen ja etelään (alla).

3. HISTORIA

a. Frans ja Anselm Soilusen kauppa aseman itäpuolella

Vaasan radan rakentaminen 1880-luvun taitteessa teki Vilppulan aseman seudusta pienen kaupallisen keskuksen. Soilun torpasta lähtöisin olleet Soilusen veljekset perustivat sekatavarakaupan vuonna 1882. Aluksi liike toimi vuokratiloissa, mutta pian rakennettiin oma liiketalo Vilppulan rautatieaseman itäpuoleiselle tontille. Tämä rakennus tuhoutui tulipalossa mutta uusi kaupparakennus valmistui 1890-luvulla. Rakennus vuokrattiin tamperelaiselle Fr. Björkqvistille, joka piti talossa kauppaa vuosina 1896–1901.[3] Tämä rakennus on Kuutolan vanhempi, yksikerroksinen osa, ns. Soilusen puoli.

Soilusen kaupparakennus ei poikkea aikakauden muusta asuin- tai liikerakentamisesta. Maaseudulla kauppatoimintaa sijoitettiin hyvinkin pieniin asuinrakennuksiin. Soilusen kaupan sijainti aseman vieressä toi sille merkittävän edun. On mahdollista, että Soiluset vuokrasivat talosta huoneita ainakin lyhytaikaiseen asumiseen. Tontilla sijaitsi myös kauppaliikkeen varastorakennus.

Anselm Soilunen oli 1800-luvun lopulla tunnettu voikauppias, jonka liike oli hetken aikaa maan suurimpia voin välittäjiä. Liikkeen miehet kulkivat ympäri Keski-Suomea ostelemassa voita, jota pakattuna lähetettiin ulkomaille. Kauppaliikkeen sijainti aseman vieressä luonnollisesti helpotti liiketoimintaa. Liiaksi paisunutta voikauppaa syytettiin jopa Soilusen konkurssista vuonna 1900.[4]

[3] Mönkkönen 1988:187
[4] Mönkkönen 1988:83

Sisäänkäynti kauppaliikkeeseen oli aseman puoleisen kuistin kautta. Kuva n. 1908–1909.

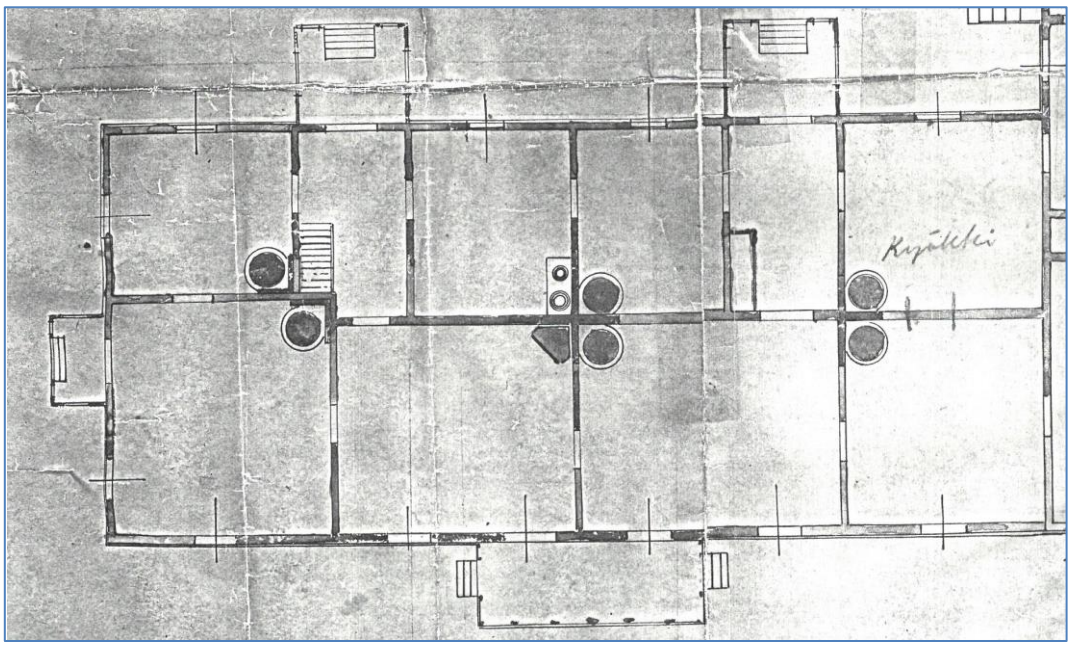

Soilusen kaupparakennuksen pohjapiirros 1900-luvun alusta.

b. Eriika Mattila ja Kuutolan koulu 1902–1924

Oriveden Päilahden suuresta Mattilan talosta kotoisin ollut Eriika Mattila (1858–1928) osti rakennuksen Soilusen konkurssipesältä vuonna 1902. Mattilan suvun tunnetut kädentaidot jatkuivat myös talon tyttärissä. 1890-luvun sanomalehdistä löytyy tietoja heidän saavutuksistaan. Eriika ja sisarensa osallistuivat maanviljelysseurojen näyttelyihin, joissa heidän käsityönsä palkittiin. Eriika osallistui myös Pariisin maailmannäyttelyyn ja sai kunniakirjan. [5]

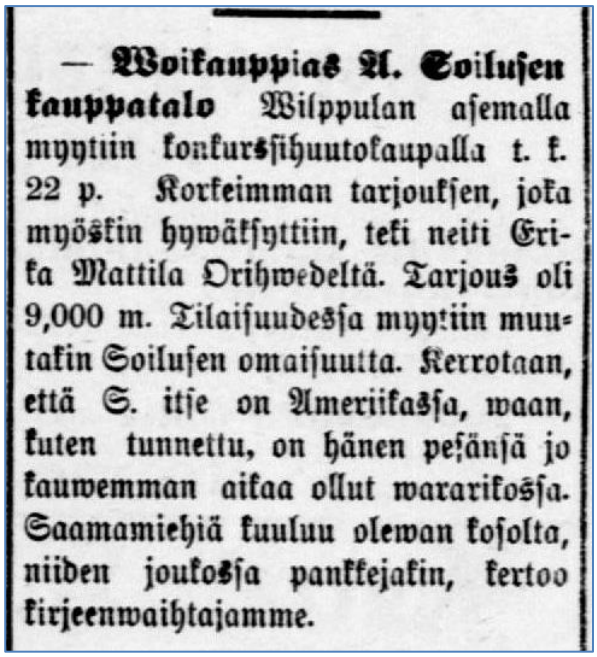
— **Woikauppias A. Soilusen kauppatalo** Wilppulan asemalla myytiin konkurssihuutokaupalla t. k. 22 p. Korkeimman tarjouksen, joka myöskin hywäksyttiin, teki neiti Eriika Mattila Orihwedeltä. Tarjous oli 9,000 m. Tilaisuudessa myytiin muutakin Soilusen omaisuutta. Kerrotaan, että S. itse on Ameriikassa, waan, kuten tunnettu, on hänen pesänsä jo kauwemman aikaa ollut wararikossa. Saamamiehiä kuuluu olewan kosolta, niiden joukossa pankkejakin, kertoo kirjeenwaihtajamme.

Tampereen Uutiset 27.3.1901.

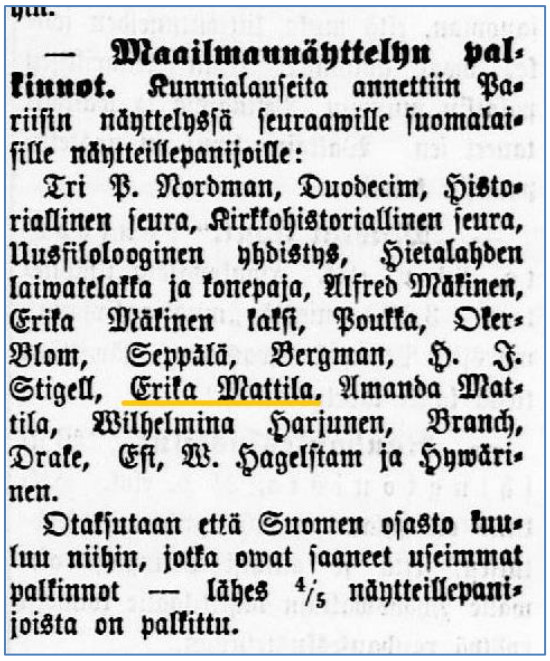
— **Maailmannäyttelyn palkinnot.** Kunnialauseita annettiin Pariisin näyttelyssä seuraawille suomalaisille näytteillepanijoille:

Tri P. Nordman, Duodecim, Historiallinen seura, Kirkkohistoriallinen seura, Uusfiloloogginen yhdistys, Hietalahden laiwatelakka ja konepaja, Alfred Mäkinen, Erika Mäkinen lakki, Poukka, Oker-Blom, Seppälä, Bergman, H. J. Stigell, Erika Mattila, Amanda Mattila, Wilhelmina Harjunen, Branch, Drake, Est, W. Hagelstam ja Hywärinen.

Otaksutaan että Suomen osasto kuuluu niihin, jotka owat saaneet useimmat palkinnot — lähes 4/5 näytteillepanijoista on palkittu.

Keski-Suomi 25.8.1900.

Eriika Mattila myös opetti kankaiden kudontaa ja piti ompelukursseja ja ilmoitteli useissa lehdissä myytävistä käsityötuotteistaan. Hän kiersi eri paikkakunnilla myymässä kankaita, tekemiään naisten ja miesten vaatteita sekä ottamassa vastaan tilaustöitä.[6] Tästä opetuskokemuksesta Eriikalle on saattanut syntyä idea käsityö- ja kutomakoulun perustamisesta.

Miten Eriika Mattila löytää Vilppulan

1800-luvun loppupuolella maanviljelysseurat ryhtyivät pitämään maaseudulla kiertäviä käsityökouluja ja erityiskursseja. Vuonna 1897 Hämeen läänin Maanviljelysseura järjesti kurssit Vilppulan Rantalassa. Anselmi oli aktiivinen kuntalainen ja hankki kurssille oppilaatkin kulkemalla mökistä mökkiin. Näistä kursseista alkoi

[5] **Pariisin maailmannäyttely 1900** pidettiin 15. huhtikuuta – 12. marraskuuta 1900. Näyttelyssä oli yli 76 000 näytteilleasettajaa ja yli 50 miljoonaa kävijää. Eriikan ja sisarensa Amandan näyttelystä saamat Mention Honorablet eli kunniakirjat ovat säilyneet suvulla. Sisarukset palkittiin Ryhmässä XIII Langat, kankaat ja vaatteet.

[6] Maiju Kurpan ja Riitta Jyringin kokoamat tiedot sanomalehdistä.

pienessä piirissä keskustelu, jonka tuloksena Kuutolan Käsityö-, talous- ja kasvitarhakoulu aloitti toimintansa helmikuussa 1904.[7]

Koulun tarkoituksena oli toimia kansan naisten käytännön ja kätevyystaitojen lisäämiseksi jokapäiväisissä askareissa. Koulun toiminta sai avustusta Maanviljelysseuralta, mutta tuen ehtona oli riittävä oppilasmäärä. Kuutolan koulun oppilaat tulivat laajalta alueelta ja oppilaita oli kerrallaan 5-15 tyttöä.

Kuutolan rakentaminen

Koulun sijoittuminen Vilppulaan selittynee paitsi Anselmi Rantalan panostuksella asiaan, myös paikkakunnan hyvillä liikenneyhteyksillä. Junia kulki taajaan ja sitä kautta Vilppula oli hyvin saavutettavissa eri puolilta maata. Soilusen rakennuksen sijainti aseman vieressä oli hyvä ja tontilla oli riittävästi tilaa koulun kasvimaille ja lisäksi Eriika Mattila vuokrasi Vilppulan seurankunnalta maata Kuutolan eteläpuolelta.

Miten Eriika Mattila tunsi arkkitehti Wivi Lönnin, on vielä tutkimatta mutta on luultavaa, että Mattila oli tietoinen Lönnin töistä Tampereella. Mattila oli mahdollisesti verkostoitunut Tampereen seudun naisopettajien kanssa ja tunsi käsityöalan vaikuttajia jo aikaisemman toimintansa perusteella.

Mattila tilasi käsityökoulua varten suunnitelman arkkitehti Wivi Lönniltä. Kaksikerroksinen uudisrakennus suunniteltiin kohtisuoraan suhteessa entiseen Soilusen kauppaan niin, että syntyi vinkkelirakennus. Kuutolan koulu erottui omaksi rakennukseksi vaikka olikin pohjoispäästään osittain kiinni vanhemmassa rakennuksessa. Rakennus valmistui viimeistään vuoden 1904 alussa, sillä opetus Kuutolan käsityö-, talous- ja kasvitarhakoulussa alkoi helmikuussa 1904[8].

Kuutolan leimalliseksi rakennusosaksi muodostui näyttävä kaksikerroksinen kuisti eteläiselle julkisivulle. Sisätiloissa läpi talon olevat luokkahuoneet sijoitettiin rakennuksen itäpäähän, ala- ja yläkertaan. Sisäänkäynnit sijoitettiin pohjois- ja eteläpuolelle.

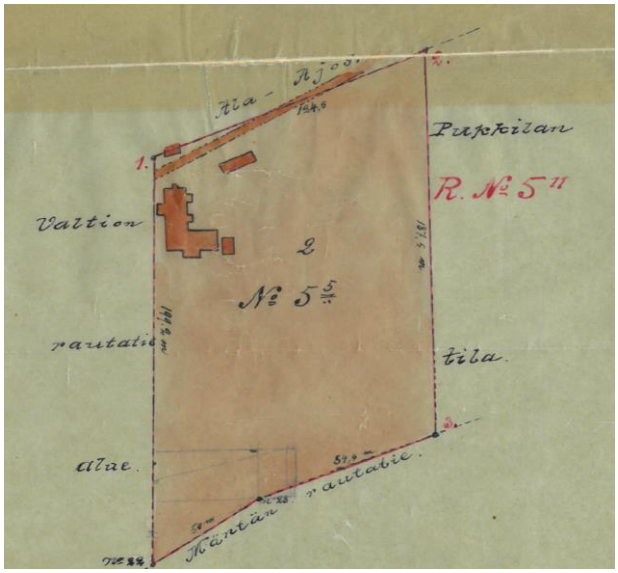

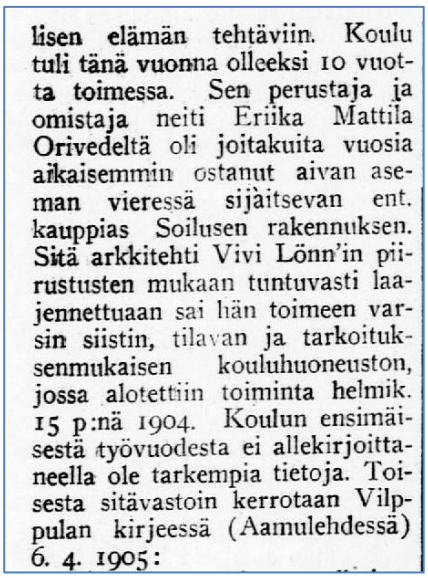
lisen elämän tehtäviin. Koulu tuli tänä vuonna olleeksi 10 vuotta toimessa. Sen perustaja ja omistaja neiti Eriika Mattila Orivedeltä oli joitakuita vuosia aikaisemmin ostanut aivan aseman vieressä sijaitsevan ent. kauppias Soilusen rakennuksen. Sitä arkkitehti Vivi Lönn'in piirustusten mukaan tuntuvasti laajennettuaan sai hän toimeen varsin siistin, tilavan ja tarkoituksenmukaisen kouluhuoneuston, jossa alotettiin toiminta helmik. 15 p:nä 1904. Koulun ensimäisestä työvuodesta ei allekirjoittaneella ole tarkempia tietoja. Toisesta sitävastoin kerrotaan Vilppulan kirjeessä (Aamulehdessä) 6. 4. 1905:

Tonttikartassa, (päivätty 1.8.1904) on Kuutola jo nykymuodossaan. Rakennuksen kouluosa valmistui siis

[7] Anselmi Rantala oli avioitunut 1899 Eriika Mattilan veljentyttären kanssa

[8] Alkuperäisiä Wivi Lönnin signeeraamia piirustuksia ei ole löytynyt. Tieto siitä, että rakennus on Lönnin suunnittelema perustuu paitsi perimätietoon myös Aamulehden laajaan artikkeliin 12.4.1914, jossa Kuutolan kerrotaan olevan arkkitehti Lönnin suunnittelema.

elokuun 1902 ja helmikuun 1904 välillä.[9] Valtion rautatien alue alkaa välittömästi rakennuksen länsipuolelta. Muu alue Kuutolan tontin ympärillä oli Pukkilan tilan maita.

Vuonna 1904 koulussa oli oppilaita kolmisenkymmentä eri puolilta maata. Koulu sai valtion avustuksia, mutta toimi silti pääosin perustajan yksityisen rahoituksen turvin. Ensimmäinen puoli vuotta kestänyt kasvitarhakurssi toteutettiin vuonna 1905.[10]

Kuutolan koulutoiminnan kanssa samanaikaisesti toimi 1900-luvun alussa Soilusen puolella edelleen kauppaliike. Vilppulan Osuuskauppa vuokrasi 5.4.1906 E. Mattilalta Kuutolasta neljä huonetta ja makasiinin 500 mk:n vuosivuokraa vastaan. Asemanseudun ensimmäinen osuuskauppa toimi siinä osan vuotta 1906.

Kuutolasta vuokrattiin myös asuinhuoneita; Talossa ovat asuneet 1910-luvulla ainakin aluemetsänhoitaja Malmborg ja kihlakunnanvouti Olof Palmgren vuosina 1915 ja 1917.[11] Kuutolan huoneista virkamiesperheille sopivimpia olisi voinut olla Lönnin puolen länsipuolen huoneet. Asuinhuoneisiin olisi käynti voinut olla eteläpuolen porrashuoneen kautta. Kuutolan koulun oppilaille ja herrasväen palvelijoille olisi ollut käytössä pohjoispuolen portaikko.

Kuutolan koulun toiminta sijoittui Lännin suunnittelemaan uudisrakennukseen. Monet kursseista olivat noin kuukauden mittaisia. Ainoastaan kasvitarhakurssit kestivät keväästä syksyyn. Opetuskäytössä on ollut luokkahuoneiden lisäksi myös tupa/keittiö. Sen suurta leivinuunia lämmitettiin päivittäin kun tytöt opettelivat ruuanlaittoa ja säilömistä.[12]

[9] Kauppakirja on päivätty elokuussa 1902 ja opetus Kuutolan koulussa alkoi helmikuussa 1904.
[10] Aamulehti 12.4.1914
[11] Mönkkönen 1988:62
[12] Kuutolan koulun vuosikertomus 1910-1911 ja Päiväkirja Kuutolan koulusta 1914-1915 Hilma Autio.

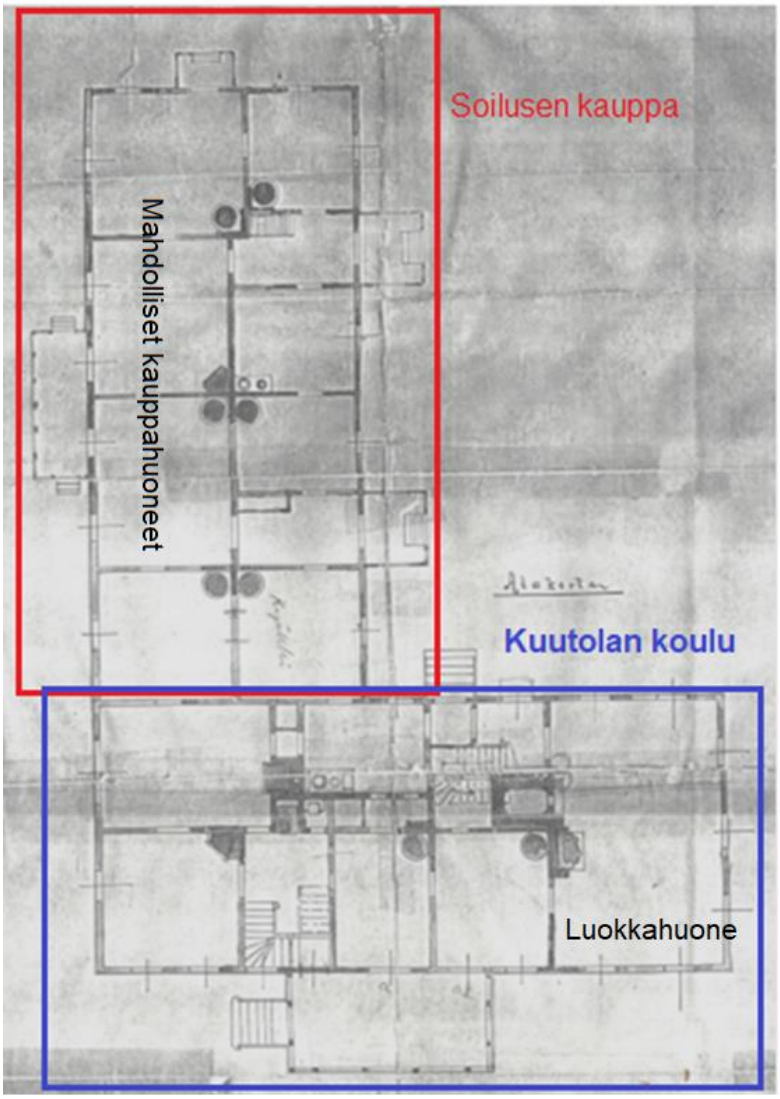

VAIHE 1 1890-LUKU **VAIHE 2 KUUTOLAN KOULU**

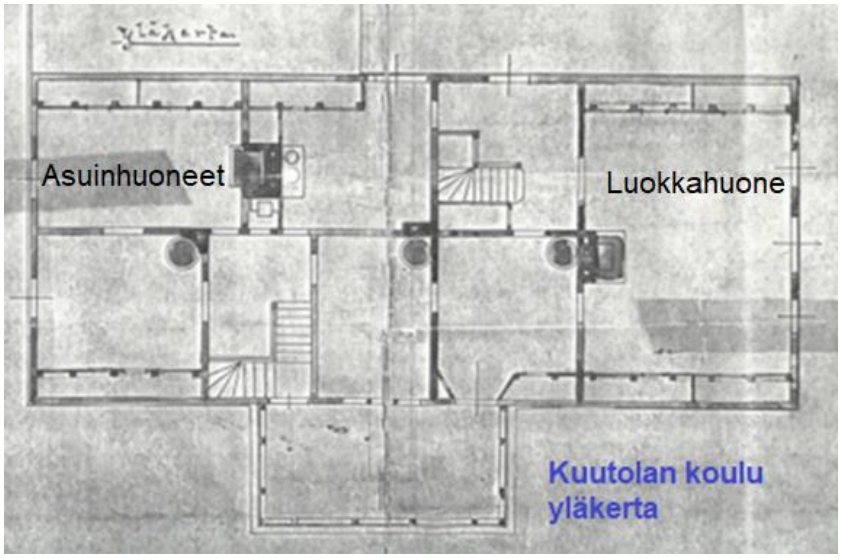

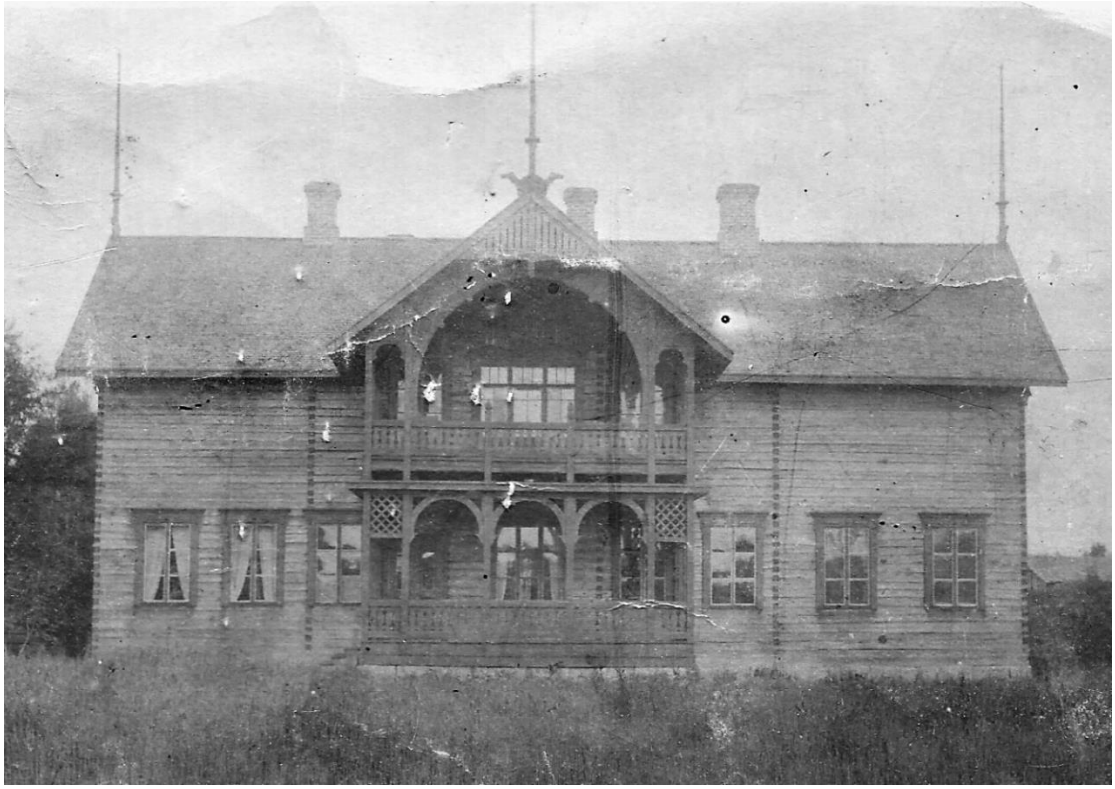

Juuri valmistunut Kuutolan koulu 1900-luvun alussa. Hirsipinnalla olevan rakennuksen kuisti ja ikkunoiden vuorilaudat on käsitelty seinäpintaa tummemmaksi.

Talvikuva 1900-luvun alusta. Vasemmalla näkyy tonttia aseman puolelta rajaava aita.

Rakennuskokonaisuus pohjoisesta Kuutolankadun puolelta vuonna 1918.

Aseman puoli noin 1908- 1909.

Aseman puoli maaliskuussa 1918.

Sisällissodan ns. Vilppulan vaiheen aikana, tammikuun lopusta maaliskuun puoliväliin 1918, Kuutola toimi Valkoisen armeijan tukikohtana. Rakennuksessa toimi armeijan huoltokeskus ”intendentuuri”, josta organisoitiin joukkojen majoitus-, muonitus- ja liikenneasiat. Vaiheen ajan koko Vilppulan asemaympäristö oli rajattu sotajoukkojen käyttöön ja alueella liikkumiseen tarvittiin erityislupa.

Kuutolan koulun oppilaita kuistilla 1900-luvun alussa ja vuonna 1916.

c. Kuutolan koulun jälkeinen aika noin 1930- 1960

Kuutolan koulun toiminta päättyi vuonna 1924 ja Eriika Mattila kuoli 1928. Kuutola jäi laajan perikunnan omistukseen ja rakennus oli 1930-luvulta 1950-luvun taitteeseen monenlaisessa käytössä.

MYYTÄVÄNÄ

Kuutola niminen palstatila N:o 5[11]

Vilppulan pitäjän Ajostaipaleen kylässä, tarjotaan myytäväksi kaikkine rakennuksineen. Pinta-ala on 2,20 ha maarekisterin mukaan. Puinen päärakennus, joka sijaitsee noin 55 m päässä Vilppulan asemarakennuksesta, sisältää alakerrassa 15 ja yläkerrassa 6 asuttavaa tulisijaa. Talousrakennus, puusta, sisältää 9 eri huonetta alakerrassa ja yläkerrassa 1 huoneen. Lisäksi löytyy kellari, sauna, halkovaja ja kaivo. Koko tilan ala on arvokasta tonttimaata ja sopii käytettäväksi teollisuustarkoituksiinkin. Tila tarjotaan myytäväksi joko kokonaan tai kolmessa osassa maalle paalutettuja rajoja myöten. Lähempiä tietoja saa kanttori A. V. Lehtiseltä paikalla, os.: Vilppula, tai Rekola & Lehtisen asianajotoimistolta Tampereella, os.: Kauppakatu 7. Samalla tarjotaan myytäväksi vuokraoikeus tilan välittömässä yhteydessä olevaan 1,34 ha suuruiseen rakentamattomaan maa-alueeseen. Hinnasta on suoritettava kauppaa päätettäessä 1/4 ja loput sopimuksen mukaan korkoineen kesäk. loppuun 1930 mennessä. Kirjalliset ostotarjoukset pyydetään lähettämään maanviljelijä Edvard Mattilalle, os.: Orivesi, Päilahti, ensi elokuun 17 päivään mennessä.

32355 Perikunnan puolesta: EDVARD MATTILA.

Ilmoitus Uusi-Suomi lehdessä 27.7.1929

Kansallis-Osake-Pankin Vilppulan konttori toimi Soilusen puolen pohjoispäädyssä kahteen otteeseen: vuosina 1916 – 1938 sekä 1948-1956.

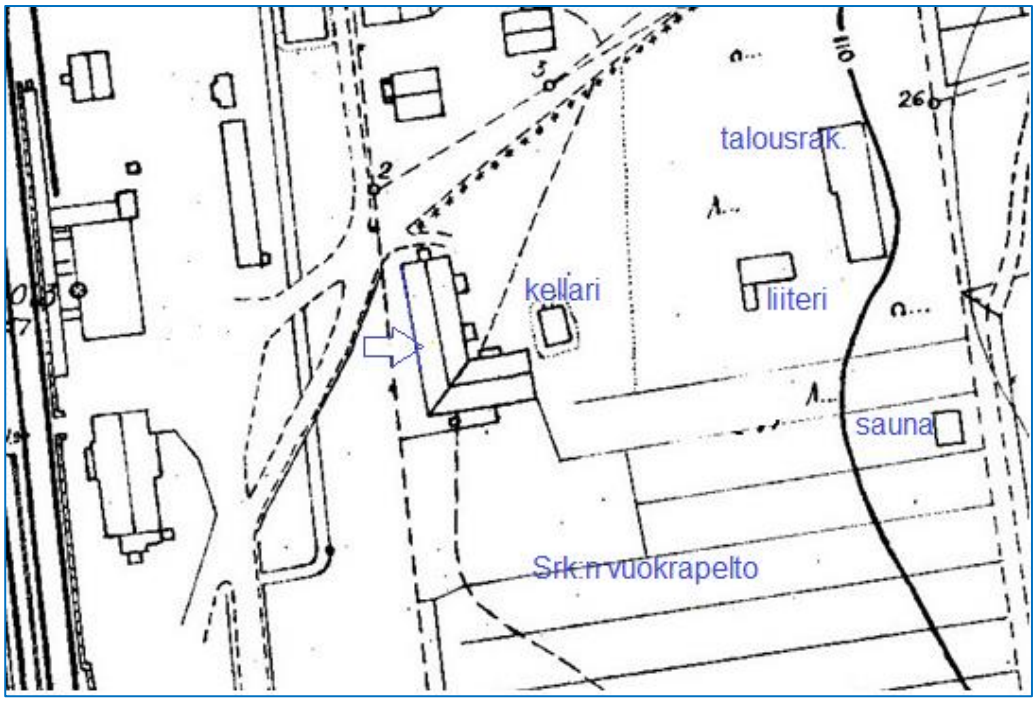

Pohjakartta 1938.

1930-luvulla Vilppulan seurakunta käytti Kuutolaa ainakin rippikoulujen ja erilaisten juhlien yhteydessä. Vilppulan Martat kokoontuivat Kuutolassa, mutta jatkosodan aikaan heidän toimintansa siirtyi Suomelaan ja Työväentalolle. Muistitiedon mukaan rakennuksessa olisi asunut sota-aikana väliaikaisesti Karjalan evakkoja ja huoneita olisi jaettu pienemmiksi. Autoilija Kalle Syrjänen osti Kuutolan Eriika Mattilan perikunnalta 1940-luvun lopulla ja rakennutti autotallin Kuutolankadun puoleiselle tontin osalle.

Syrjäsen autotalli 1960-luvulla.

1950-luvun muutokset

Toistaiseksi olevan tiedon mukaan Kuutolan muutoskorjaukset alkoivat 1950-luvun lopulla. Rakennuksesta ei ole löytynyt valokuvia 1930- ja 1960-lukujen väliseltä ajalta. Ilmeisesti Lönnin puoli säilyi hirsipinnalla aina 1950-luvun loppupuolelle saakka. Muistitiedon mukaan 1960-luvulla rakennuksessa ei ollut vesijohtoa eikä viemäriä. Pihalla oli huussi ulkorakennuksessa ja vesi haettiin kaivosta, joka sijaitsi tontin pohjoisosassa. Sota-aikana ja vielä vuosia sen jälkeen, vallitsi asuntopula ja Kuutolan talousrakennuksessakin asuttiin.[13]

Kuutolan Lönnin puolen ikkunat vaihdettiin, se sai vuorilaudoituksen ja maalattiin valkoiseksi. Rakennuksen korjaus eteni vaiheittain. Perustuksen päällystäminen betonilla tehtiin muistitiedon mukaan 1960-luvun al

Museoviraston kuvaaja Auvo Hirsjärvi on rajannut kuvistaan Soilusen puolen pois v. 1965.

[13] Vuodelta 1973 on suunnitelmapiirustukset jossa on huoneiden uudelleen järjestelyä sekä vesi- ja viemärijohdot. Suunnitelmassa oli ilmeisesti myös keskuslämmitys sillä leivinuunin paikalle on merkitty kattilahuone.

Rakennus 1970-luvun puolivälissä, jolloin Soilusen puoli on vielä julkisivultaan kunnostamatta.

1960-luvulla talon Lönnin puolelle avautui valokuvaamo ja Soilusen puolen päätyyn huonekaluliike. Näiden yhteydessä ikkunoita laajennettiin liiketoiminnan tarpeisiin. Samaan aikaan osassa taloa asuttiin edelleen. Rakennuksen 1950-luvun muutoksista kertovat ikkunat, muutama vaneripintainen sisäovi sekä kiinteät kaapistot.

1970-luvun lopulla vanha osakin on laudoitettu ja rakennus maalattu kokonaan siniseksi. Uusi oviaukko näyteikkuna tehtiin 1960-luvulla Ritarannan valokuvaamolle.

Ensimmäinen sininen julkisivumaalaus tehtiin ilmeisesti 1970-luvulla.

d. 1990-luvulta 2010-luvulle

Kuutolaan muutti merkittävä toimija kun Vilppulan Käsityökeskus avattiin Lönnin puolelle alakertaan vuonna 1973. Rakennus sai vesijohdon ja viemärin samalla vuosikymmenellä. Lönnin puolella wc:t rakennettiin vanhojen komeroiden paikalle. Mahdollisesti tässä vaiheessa purettiin joitakin uuneja, sillä asukkaiden muistitiedon mukaan 1980-luvulla huoneissa oli jo sähköpatterit.

Käsityökeskuksen toiminta laajeni Kuutolan alakerrasta myös osaan yläkerran huoneita. Sisällä tehtiin pintakorjauksia; seiniä maalattiin ja esim. muutamia peiliovia ootrattiin. Yleisten asumisolojen parantuessa Kuutolasta muutti asukkaita pois ja huonetiloihin tuli muuta käyttöä. 1990-luvulla käyttäjinä olivat ainakin Vilppulan Työväenyhdistys ja Vilppulan taideseura. Myöhemmin myös SPR ja Vilppulan Seudun Urheiluautoilijat. Rakennuksessa toimi myös Vilppulan posti 1990-luvulta 2010-luvulle.

Kuutolan osti 1990-luvun alussa Rakennusliike Ahti, mutta rakennus siirtyi maanvaihdon yhteydessä pian Vilppulan kunnan omistukseen. Rakennus maalattiin talkoilla uudelleen siniseksi kesällä 1993. Kuistin kaiteita uusittiin (koristelaudat) kesällä 1991 ja eteläsivun erillinen sisäänkäynti suljettiin. Talousrakennus purettiin 1990-luvun alussa (siirto Pirkanmaalle Ylöjärvelle). Maakellari purettiin 2000-luvulla ja sen kivet siirrettiin Vilppulan museon tontille.

Vilppulan kunta ja Mäntän kaupunki yhdistyivät vuonna 2009. Vuonna 2012 Kuutola myytiin yksityishenkilölle, joka purki Kuutolan kaikki kaakeliuunit, jotka päätyivät myyntiin nettiin kaakeliuuni.net –sivustolle. Kuutola palautui takaisin myyntiin huutokaupat.com –sivustolle syksyllä 2017, jolloin rakennuksen osti perustettavan yhdistyksen nimiin Kuutola ry. Rakennus on edelleen yhdistyksen omistyksessa.

Kuutolan kaakeliuunit

Alakerran aseman puoleisten huoneiden ja eteisen uunit.

Yläkerran huoneiden uuneja.

e. Kuutola ry:n aika 2017 -

Yhdistys osti Kuutolan syksyllä 2017. Rakennuksen sisältä poistettiin purettujen uunien irtotiilet sekä muuta roskaa ja jätteitä, muun muassa huonekaluja (ei Kuutolan historiaan liittyviä).

Ensimmäiset talkoot 10.12.2017 jossa poistettiin purettujen kaakeliuunien tiilet. Rakennuksen kuistin korjaus tehtiin syksyllä 2020 (OSK Ponsi & Hamara). Kuistin alemman kerroksen lattia ja perustus uusittiin.

Maanpinnan muokkausta on tehty rakennuksen ympäriltä vuosina 2018–2021. Syksyllä 2021 Vilppulan Lions Club purki osan sisäpihan puoleisesta laudoituksesta, jotta nähtäisiin hirsipinnan kunto.

Kaikkiaan pintamaata on poistettu n. 50-60 cm syvyydeltä rakennuksen ympäriltä.

4. Julkisivut – Soilusen puoli

Vanhimmat kuvat rakennuksesta ovat 1910-luvulta. Hirsirunkoisessa rakennuksessa on kiviperustus ja pärekatto. Seinät on jaettu kenttiin erisuuntaisilla laudoituksilla, joiden välissä on tummaksi maalattu lista. Räystään alla on koristeena vinoneliökentät, jotka samoin on rajattu tummemmalla listoituksella.

Rakennus valmistui 1890-luvulla ja julkisivujen käsittely on aikakaudelle tyypillistä. Ulko-ovet on kolmepeiliset ja kenttiä jakavat listat on maalattu tummalla värillä. Listaväriä voi arvailla vastaavan aikakauden rakennuksista. Väri on voinut olla tumma ruskea tai myös vihreä, jota käytettiin 1910-luvulla esim. Ainolassa ja Kotkaniemessä.

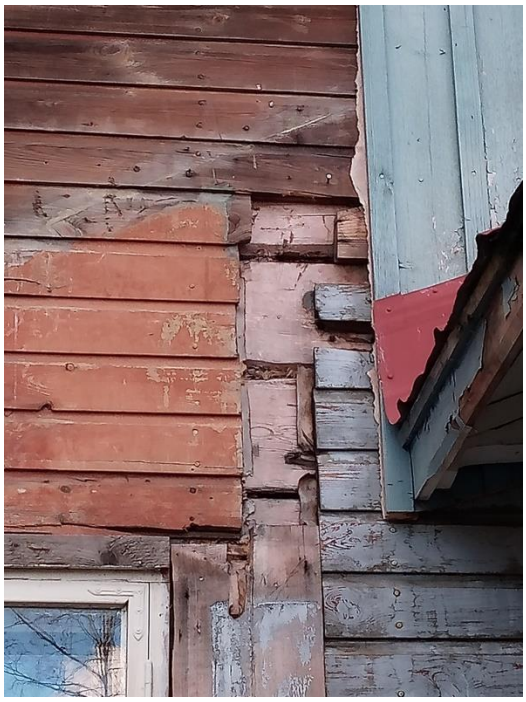

Soilusen itäseinän vuorilaudoitusta. Ikkunoiden alapuolella on pystypaneelia, siitä ylöspäin hirsikerran yläreunaan asti vaakaponttia ja ullakon osa vaakalaudoitusta. Alimmaisena näkyy rakennuksen hirsipinta, joka on käsitelty vaalean punertavaksi, mahdollisesti kalkkimaalilla (irtoaa jauhemaisena). Myöhemmin tehty vuoraus (sininen) on pysty peiterimalaudoitus.

Kuistit

Pihan puolen alkuperäiset sisäänkäynnit olivat kahden lautarakenteisen umpikuistin kautta. Myös pohjoispäädyssä oli umpikuisti, joka oli kooltaan hieman pienempi. Päädyssä olleen kuistin ikkunat olivat kuusiruutuiset ja vain kuistin sivuseinillä, ei oviseinällä. Soilusen kuistit muutettiin todennäköisesti 1970-luvulla kun uusi vuorilaudoitus tehtiin. Samalla peitettiin pohjoispäädyn ikkunat.

Pohjoispäädyn uusi kuisti ja ulko-ovi. Oikealla vanha kuisti ja sisäänkäynti pankkiin.

Soilusen kaupparakennuksen aseman puoleinen avokuisti poistettiin vuoteen 1918 mennessä.

Ikkunat

Soilusen kaupparakennuksessa oli perinteiset, 1800-luvulla tyypilliset kuusiruutuiset ikkunat. Ikkunoiden vuorilautojen koristeaiheet olivat hillittyjä ja niiden muodot yleisesti käytössä. Samaa koristeaihetta on Vilppulassa käytetty esim. Evankelistakodin päärakennuksessa, joka on myös 1890-luvulta. Poikkipäätyjen alle ja pohjoispäätyyn sijoittuvissa ikkunoissa, yläpuolinen vuorilauta muodostaa kolmion listoineen.

Muissa Soilusen ikkunoissa vuorilautojen koristeet ovat samanlaiset kuin Lönnin puolellekin tehtiin 1900-luvun alussa. Kts. Lönnin puoli, ikkunat.

Soilusen alkuperäisiä ikkunoita on nykyisin paikallaan kolme; poikkipäädyissä ja pohjoispäädyn ullakon ikkuna.

Soilusen puolen kuistien ikkunapokia on säilynyt ullakolla.

Ikkunoita vaihdettiin ilmeisesti useammassa vaiheessa. 1960-luvulla Soilusen puolella vanhat ikkunat olivat ainakin pihan puolella vielä paikoillaan. Kuva alla: 1960-luvun puolivälissä rakennuksessa on vielä alkuperäiset ikkunat ja kuistit.

Soilusen aseman puoleiset ikkunat 1970-luvun puolivälissä. Huonekalukauppaa varten on rakennuksen pohjoispäähän tehty kaksi suurta näyteikkunaa.

Pihan puolen 2- ja 3- osaiset vakioikkunat tehtiin yhteneviksi Lönnin puolen 1950-luvun ikkunoiden kanssa.

Ovet

Alkuperäiset pariovet ovat olleet kolmepeiliset.

Nykyiset ovet on vaihdettu viimeistään 1970-luvulla. Kolme kapeaa pystyikkunaa käsittävä ovityyppi oli melko yleinen 1960-ja 1970-luvuilla. Puuovissa on ulkopuolella potkupelti.

Sisäovet

Soilusen puolen alkuperäinen sisäovimalli on 1800-luvun lopun kolmepeilinen puuovi.

5. Julkisivut – Lönnin puoli

Kesäkuva 1900-luvun alusta. Perustus on lohkokivestä ja hirsinen seinäpinta käsittelemätön. Ikkunoiden vuorilaudat on käsitelty tummaksi ja ikkunapokat maalattu valkeiksi. Kuisti on myös käsitelty seinäpintaa tummemmaksi. Kansallisromanttinen harjakoriste koristaa jokaista päätykolmiota. Eteläistä julkisivua hallitsee koristeellinen kuisti.

Vuonna 1916 ikkunoiden vuorilaudat ja pokat on maalattu vaalealla (öljymaali?). Kuisti on edelleen tumma.

Pohjoisseinän kolmen ikkunan rivistöstä on reunimmainen muutettu toiseksi oveksi/sisäänkäynniksi. Kuva on kesältä 1918. On mahdollista, että toinen oviaukko on tehty talvella 1918, jolloin rakennus oli Valkoisen armeijan intendenttikonttorin käytössä.

Pohjoisseinän ensimmäinen muutos tehtiin kesään 1918 mennessä. Alakerran 6-ruutuisten ikkunoiden läntisin, eli tuvan oven viereinen, muutettiin oviaukoksi. Ikkuna-aukkoa madallettiin ovelle sopivaksi ja oven eteen tehtiin toiset ulkoportaat. Näin tupaan ja rakennuksen itäpäähän saatiin omat sisäänkäynnit.

Muistitiedon mukaan Lönnin puolen vuorilaudoitus tehtiin 1950-luvun lopulla. Rakennuksesta ei ole toistaiseksi löytynyt valokuvia 1930–1950-luvuilta. 1960-luvun alussa talossa asuneet muistavat Lönnin puolen jo vaaleaksi maalattuna ja ikkunat vaihdettuna.

Mahdollisesti 1950-luvun loppupuolen korjaustöiden yhteydessä rakennus sai sementtitiilikaton. Tiilikatto on jo 1960-luvun valokuvissa.

Museoviraston kuvaama Kuutola vuonna 1965. Ulkovuorilaudoitus näyttää uudehkolta, samoin katto. Etupiha hiekkapinta antaisi viitettä, että perustuksen betonointi olisi tehty muutamaa vuotta aikaisemmin.[14]

Ajoittamaton kuva ennen vuotta 1991. Kuutolan ensimmäinen sininen väri on ollut nykyistä tummempi.

[14] Maanpintaa on kaivettu rakennuksen läheisyydessä.

Kuisti

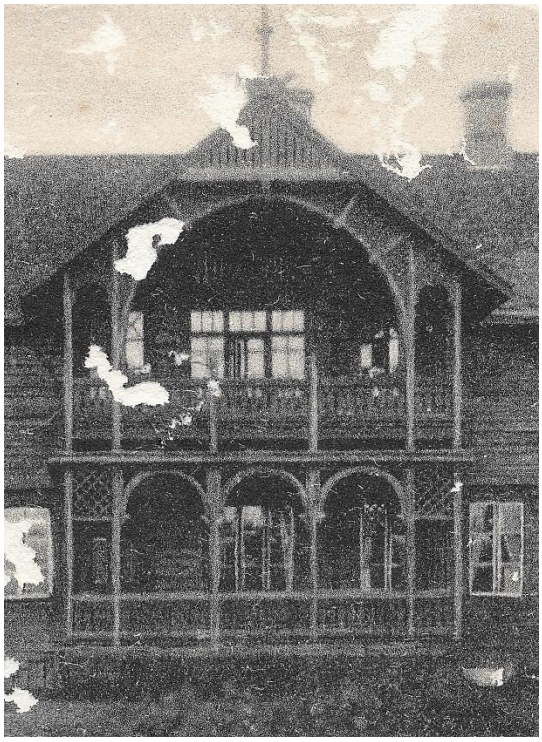

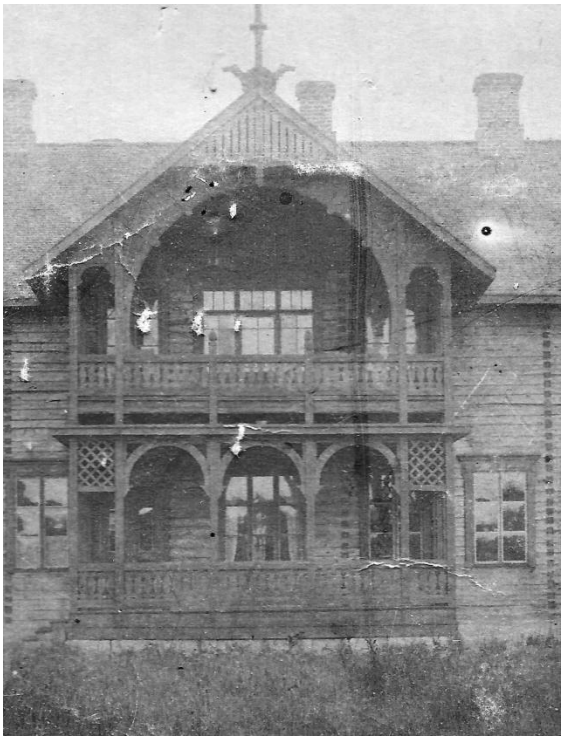

Rakennuksen eteläsivulla oleva kuisti 1900-luvun alussa. Kuvien perusteella kuisti on ollut käsitelty tummemmaksi kuin seinäpinta. Vasemmalla oleva kuva antaa vaikutelman että kuistissa on käytetty kahta värisävyä, jotta pystypilarit nousevat paremmin esiin.

Vuodelta 1916 olevassa kuvassa vaikuttaa siltä, että etelään olevan kuistin pintakäsittely on jo haalistunut auringonvalon vaikutuksesta.

Vuonna 1965 kuistin koristelautoja on vaihdettu. Kuva oikealla: ennen 1990-luvun alun korjauksia.

Kuistin korjausta 4.7.1991.

Reino Ahola kuistia korjaamassa vuonna 1991.

Kuistin perustuksen ja lattian kunnostus v. 2020.

Ikkunat

Eteläisellä julkisivulla on 1. kerroksessa seitsemän 6-ruutuista ikkunaa. Kuistin keskimmäinen ikkuna on 9-ruutuinen. Sen oikealla puolella 6-ruutuinen ikkuna ja vasemmalla puolella pääovi. Yläkerran kuistin keski-ikkunan molemmin puolin on 6-ruutuiset ikkunat. Eteläsivulla on yhteensä 11 ikkunaa.
Kuva on otettu heti rakennuksen valmistumisen jälkeen (ikkunoiden kittaukset loistavat vielä valkoisina).

2. kerroksen parvekkeen keski-ikkunan ja oven yläpuolelta on poistettu 3-ruutuiset osat eli aukkoa on madallettu.

1. kerroksen kuusiruutuinen ikkunatyyppi. Ikkunan malli otettiin Soilusen kaupparakennuksesta. Vuonna 1916 ikkunoiden vuorilaudat oli maalattu vaalealla sävyllä.

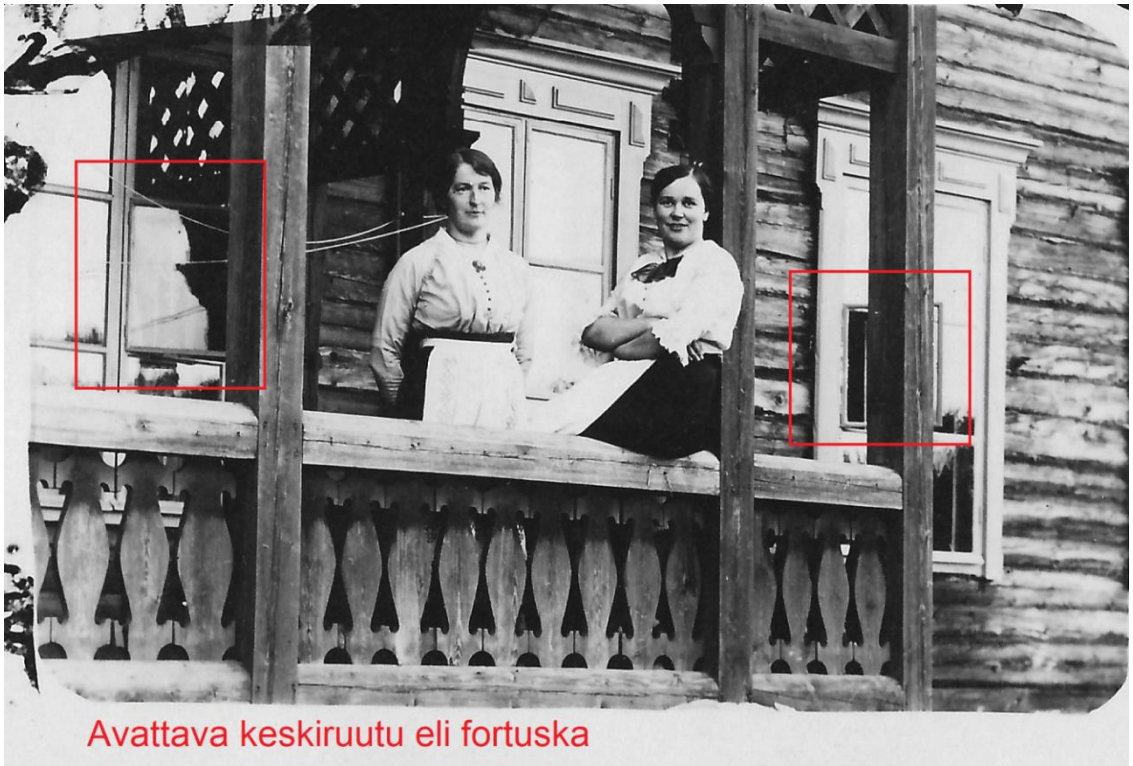

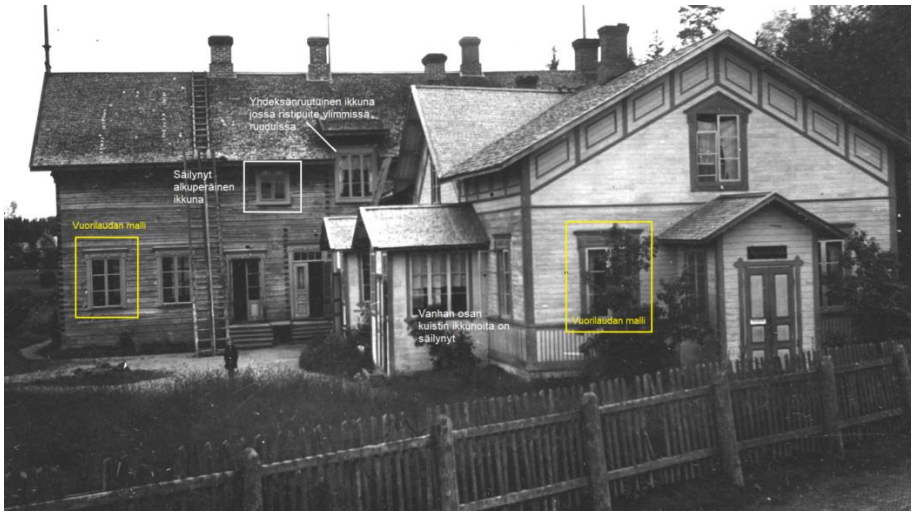

Sisäpihan puolella (pohjoinen) esiintyy kolmea ikkunatyyppiä. Lönnin puolen ikkunoiden vuorilautojen malli on sama kuin Soilusen puolella.

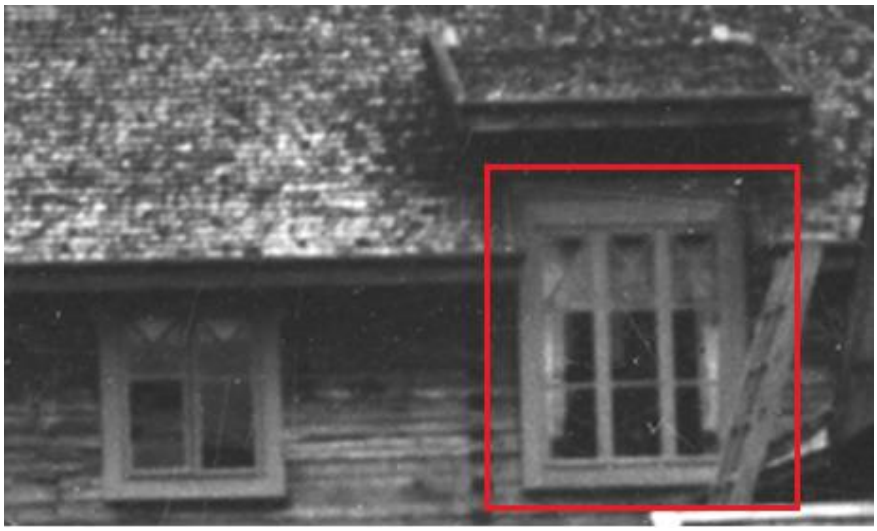

9-ruutuisia ikkunoita on ollut ainakin viisi kappaletta. Näistä kaksi on pohjoissivulla: tuvassa ja toisen kerroksen keittiössä. Vasemmalla oleva eteisen pikkuikkuna on säilynyt nykypäivään.

Alakerran tuvan ikkuna ja tupaan johtavan ulko-oven yläpuolella oleva ikkuna.

Läntinen julkisivu asemalle päin. Lönnin puolen 1. kerroksessa on yksi 9-ruutuinen ja yksi 6-ruutuinen ikkuna. 2. kerroksessa on kaksi 6-ruutuista ikkunaa.

IKKUNAT POHJAPIIRROKSEN PERUSTEELLA

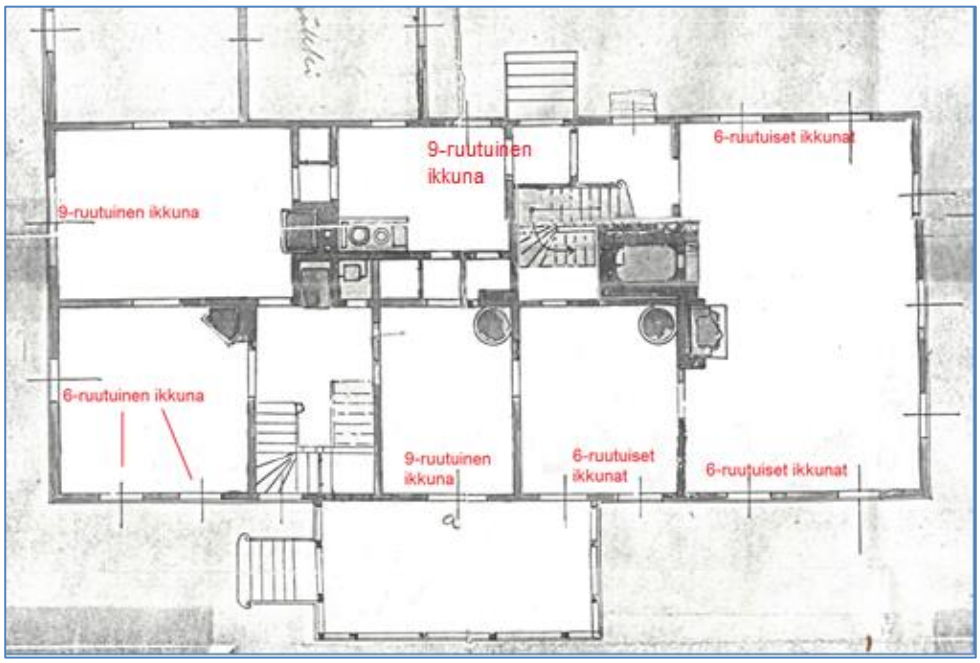

Lönnin puolen alakerran ikkunat. Aukkojen kokoa on verrattu valokuviin.

Lönnin puolen ullakolla säilyneitä alkuperäisiä ikkunoita. Huom. vasemmalla fortuska.[15]

1950-luvun lopulla ikkunat vaihdettiin. 6-ruutuisten ikkunoiden paikalle tehtiin 2-osaiset ikkunat joissa ruutukoko on sama. Toinen ikkunamalli on kaksiosainen, jossa pienempi ruutu on tuuletusikkuna. Huoneisiin, jossa oli vain yksi ikkuna valittiin tämä suurempi ikkunamalli.

Länsipuolelle tehtiin kolmeruutuiset ikkunat, joista alakerran toinen ikkuna muutettiin näyteikkunaksi. Itäpäädyn alakerran ikkunat peitettiin kokonaan vuorilaudoituksen uusinnan yhteydessä 1950-luvulla.

[15] Fortuska; ikkunan tuuletusruutu. Yksi ikkunan ruuduista varustettiin niin, että se voitiin avata talvellakin tuuletuksen ajaksi. Nimi on venäläisperäinen. *Vanhan rakentajan sanakirja.*

Itäpäädyn yläkerran ikkunat. Ikkunoiden malli määräytyi jaetun huoneen väliseinän mukaan. Itäpäädyn aiemmista ikkunoista ei ole säilynyt kuvaa.

Lönnin puolen säilyneet alkuperäiset ikkunat itä- ja pohjoisseinällä. Vasemmalla ullakon, oikealla yläkerran pohjoispuolen eteisen, ikkuna.

Ovet

Alkuperäinen ulko-ovi.

Pohjoispuolen uudet ovet vaihdettiin mahdollisesti 1970-luvulla.

Pääsisäänkäynnin alkuperäinen ulko-ovi on säilynyt. Pohjoissivulla on ollut samanlainen ulko-ovi vielä 1960-luvulla mutta se vaihdettiin nykyisen oveen viimeistään 1970-luvulla.

Sisäovet

Lönnin puolen alkuperäisiä ovia. Maalattuna ja mahdollisesti 1970-1990 –luvulla ootrattuna.

Tuvan ovia: 1) sisäänkäynti pohjoispuolen eteisestä, alkuperäinen käsittely 2) seinän sisästä löytynyt harmaaksi maalattu ovi 3) uunitilaan johtava lasi-ikkunalla varustettu ovi.

Kaikki ovet on esitetty kunkin huonetilan huonekortissa.

6. Säilyneisyyskaavio

Nykypohjakaavaan on merkitty **vihreällä** hyvin alkuperäisessä asussaan säilyneet tilat sekä **keltaisella** tilat, joissa alkuperäinen asu on nähtävissä ja muutokset ovat yksittäisiä, esim. vain ikkuna tai ovi.

Parhaiten säilyneitä tiloja ovat kuisti sekä Lönnin puolen eteiset. 1950-luvun muutokset näkyvät ikkunoiden lisäksi lähinnä kiinteinä kaapistoina sekä sisäovina.

Vanhoja sisäovia saattaa löytyä vielä tapetti- ja pinkopahvikerrosten alta.

Lähdeluettelo

Mänttä-Vilppulan kaupunki. Kaavoitus. Arkisto

Vilppula-Seura r.y. Arkisto. Valokuvat

Elinkeinoelämän keskusarkisto, ELKA. Valokuva-arkisto.

Kuutola ry. Arkisto. Valokuvat.

Painetut lähteet

Aamulehti 12.4.1914.

Kääriäinen Arvi. Osuusliike Vankka

1906–1966.

Mönkkönen Mauri. Vilppulan ja Pohjaslahden historia 1866–1918.

Mönkkönen Mauri. Vilppulan ja Pohjaslahden historia 1918–1980.

Rinne Hannu. Perinnemestarin tyylikirja. Talon osat aikakausittain 1700 – 1970.

Talon tarinat – Rakennushistorian selvitysopas. Museovirasto.

Vilppulan Joulu – lehti 1993

Suullisia tietoja antaneet

Kuutolan historia – ryhmä

Kaija Juselius, Helena Hietala, Tauno Mäkelä, Jorma Suonpää, Katri Jatuli, Tuula Ritaranta, Maiju Kurppa, Mirja Laine, Riitta Jyrinki, Kari Koppelojärvi, Raila Koppelojärvi, Heikki Kivinen, Sirkka Sortti, Anna-Leena Hinkkanen.

Raili Pättiniemi.